

El llarg caminar d'un home bo

CONVERSA AMB JOAN MARTÍ ALANIS

ANTONI MORELL

Pròleg de JOAN RIGOL I ROIG
Apunts d'ÒSCAR RIBAS REIG

anem
assaig

El llarg caminar d'un home bo

Conversa amb Joan Martí Alanís

anem

assaig

El llarg caminar d'un home bo

CONVERSA AMB JOAN MARTÍ ALANIS

ANTONI MORELL

Pròleg de JOAN RIGOL I ROIG

Apunts d'ÒSCAR RIBAS REIG

anem
EDITORS

anem *assaig* I

El llarg caminar d'un home bo.
Conversa amb Joan Martí Alanis
© del text: Antoni Morell Mora
© del *Pròleg*: Joan Rigol i Roig
© dels *Apunts*: Òscar Ribas Reig

Primera edició: Anem Editors, abril de 2015

© Segona edició:

Anem Editors, febrer de 2020

Edició, disseny i maquetació a cura de: Oliver Vergés Pons
www.anemeditors.com · contacte@anemeditors.com

DL L 132-2020

ISBN 978-99920-65-32-7 (Anem Editors)

ISBN 978-84-121359-3-0 (Anem Editors, SL)

Impress a GoPrinters (La Seu d'Urgell)

Aquesta edició ha comptat amb el suport del Ministeri de Cultura i Esports del Govern d'Andorra

Tots els drets reservats. Sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, queden prohibides les reproduccions totals o parcials d'aquesta obra a través de qualsevol procediment.

Als meus pares.
A Nemesi Marqués i Joan Massa.

PRÒLEG

A dins de cada personalitat de dimensió pública hi ha un cor que batega. Al personatge públic se'l coneix per la seva imatge davant les responsabilitats que ha d'assumir. Però per veure l'abast de la seva persona cal entrar a les seves vivències; cal participar de visió pròpia, de si mateixa; cal entrar amb respecte a participar de la seva intimitat.

L'amic Antoni Morell ens fa participar de la seva amistat amb monsenyor Joan Martí Alanis, bisbe d'Urgell i Copríncep Episcopal d'Andorra. No és una entrevista el que ens proposa en aquest llibre. És un diàleg respectuós entre dues persones que s'aprecien. No es tracta només de formular preguntes i registrar-ne les respostes. És un intercanvi de confidències per compartir la riquesa espiritual de Martí Alanis.

L'autor, Antoni Morell, ens guia en el camí de descobrir la persona del Bisbe-Copríncep. Tots som conscients de la profunda petjada que ha deixat al bisbat i a Andorra. Ha conduït al país, des de la seva responsabilitat, cap a la modernitat definitiva, pròpia d'un Estat sobirà que ho

ha estat secularment. Ha regit una diòcesi amb la responsabilitat de pastor durant un llarg període de la història contemporània. Però sobretot Morell ens fa entrar en la zona de la personalitat del bisbe Martí Alanis. Així ens converteix a ell mateix en el misteri que totes les persones portem dins nostre. Misteri no és l'inconegut; misteri és la dimensió transcendent que tots som; misteri és la capacitat que tenim les persones de ser lliures i d'estimar.

Per això cal veure la història de Martí Alanis en el seu desplegament personal, en la seva biografia: des de la seva infància, amb la influència del seu pare i la tendresa de la seva mare. El període de la seva formació, al seminari de Tarragona i a la Universitat de Salamanca, que culmina en l'exercici pastoral de sacerdot. Una inquietud intel·lectual que mantindrà viva al llarg de tota la seva vida: biblioteca selectiva, viatges de projecció internacional. Però Antoni Morell no cerca només els avatars de la pròpia història personal del bisbe. Ens porta a mostrar la riquesa personal, la sensibilitat, la preocupació interior dels problemes pastorals i institucionals. Ens fa emergir la senzillesa íntima d'una persona per afrontar qüestions extremadament complexes. Aquesta és la grandesa que descobrim en la lectura d'*El llarg caminar d'un home bo*.

Hi ha un gran sentit d'humanitat en les conviccions de Joan Martí Alanis: l'home és imatge de Déu, confessa. Aquesta humanitat se'ns desvela en el difícil equilibri d'amic proper, de pastor motivador i de polític responsable.

Hom pot jutjar qualsevol decisió d'un personatge públic. Però prendre una decisió difícil comporta patiment. I significa assumir judicis de gent que no té tota la informació de la qual disposa l'home públic. Assumir responsabilitats públiques és optar, en cert sentit, per un camí de solitud i de vegades d'incomprensió.

Aquesta solitud personal és la grandesa de la política entesa com a servei. Quan el teu poble, que portes al cor, té un guany, ho vius en la intimitat de la teva satisfacció com una alegria íntima teva. Quan el teu poble sofreix una desgràcia, el teu dolor personal t'uneix al poble. Però alhora Martí Alanis marca distància crítica respecte a l'exercici de la política. Com a responsable institucional, al marge de l'estricta lluita pel poder, pot veure críticament alguns comportaments dels qui redueixen l'estratègia política a una simple lluita pel poder.

El seu sentit institucional de la política el porta a veure el seu país, la seva Andorra, com un miracle propi del poble andorrà. No es tracta, diu, d'una relíquia de la història, sinó de sa-

ber projectar en el món d'avui aquell sentit de solidaritat, de comunitat, que Andorra ha pogut mantenir la seva dignitat sobirana al llarg dels segles.

Per viure la dignitat de la política cal entendre la pròpia dedicació com a servei. En aquesta visió d'Andorra és on es percep ben clarament la comunicació entre Martí Alanis i Morell. Ambdós coincideixen entre ells mateixos i en la visió d'Andorra, en què les seves limitacions, fonamentades en la humilitat, esdevenen paradoxalment la seva fortalesa.

Martí Alanis, en la seva intimitat, proclama el seu desig de treballar per un país de tarannà espiritual i de dimensió social; un país d'acollida càlida. Probablement aquestes conviccions, aquests sentiments, no estan explícits en la lletra escrita de la legalitat; però sense elles no hauria estat possible assumir fàcilment les cotes de modernitat constitucional que Andorra té avui. Morell, en aquest llibre, ens convida a una reflexió profunda d'allò que cohesiona un país, un poble: els valors comunitaris. Per això, el bisbe d'Urgell i Copríncep episcopal d'Andorra ho sintetitza en el sentit ètic —que ell rep en herència de l'actitud del seu pare— i en la fraternitat, com a únic camí cap a la convivència de la pau.

Darrere d'un home públic hi ha el cor que bateja d'una persona, deia. I Antoni Morell, l'amic respectuós de Martí Alanis, l'acara al fet de la mort. I Martí Alanis, l'home, tem el dolor i la soledat. Antoni Morell l'acompanyarà al llit de la mort. Li agafarà la mà i l'acomiarà en l'esperança.

Cal llegir el llibre que versa sobre una personalitat històrica, definitiva, de la contemporaneïtat andorrana, com el desenvolupament d'una persona lliure, que pensa i estima i es dona a la gent que se li ha encomanat en el seu guiatge.

Compartir el seu interior des de la sensibilitat intel·ligent de l'Antoni Morell és un goig. Descobrir que les persones que coneixem són més del que poden aparèixer, ja que també són esperit lliure i capaces d'estimar, ens eixampla el cor. Aquest és, al meu entendre, el sentit d'aquest llibre que fa viva la memòria de monsenyor Joan Martí Alanis.

Molt Honorable JOAN RIGOL I ROIG

APUNTS

Després d'acceptar la invitació del bon amic Antoni Morell, autor d'*El llarg caminar d'un home bo*, per a mi és una gran satisfacció escriure el següent.

Vaig conèixer el bisbe Joan Martí Alanis en el moment en què va assolir la funció de Copríncep d'Andorra. La seva nominació, l'any 1971, pràcticament va coincidir amb el meu accés a la vida política activa. Els primers anys, no es pot dir que les meves relacions amb ell fossin freqüents i fluides. Jo era, aleshores, un jove conseller general subjecte a la jerarquització institucional, encara que havia tingut l'oportunitat de mantenir algun contacte no oficial amb ell, acompanyant el meu oncle Julià Reig Ribó, aleshores síndic general. Aquells van ser temps molt complicats, ja que juntament amb el Copríncep francès va haver de fer front a l'anomenada *guerra de les ràdios*. Aquell fet va afrontar els Coprínceps entre si i aquests amb el Consell General. El problema de FHASA, el progressiu desfasament de les institucions històriques. Val a dir que Martí Alanis va saber-los afrontar amb

serenor, que al meu entendre és un grau més de la prudència. O millor dit, és la prudència més intel·ligent.

Però no va ser fins a partir de l'any 1975 quan les meves relacions amb ell van esdevenir més fluides i més particulars. En la dècada dels anys 60, per amistat familiar i per l'estada com a passant en pràctiques a la seva notaria a Barcelona, vaig tenir l'ocasió de freqüentar assíduament el Josep Maria de Porcioles i Colomer, que era jutge d'apel·lacions del Coprincipat, i va ser alcalde de Barcelona. En moltes de les ocasions tractàvem sobre el marc jurídic andorrà i la necessitat de constitucionalitzar el país per mitjà d'un text escrit únic, per fer l'Estat andorrà sostenible de cara a l'esdevenidor, tot mantenint l'estructura del Coprincipat. Les motivacions bàsiques eren dues. Una d'interior, el desfasament gradual de les estructures econòmiques i socials històriques, que convenia actualitzar amb la realitat del moment, mitjançant la modernització de les institucions. La segona motivació bàsica es fonamentava en la insostenibilitat de seguir en la indefinició d'un sistema qualificat de *sui generis* pel món internacional. S'imposava aconseguir el reconeixement d'Andorra com a Estat de dret homologable amb el nostre entorn. Sabia per Porcioles

que també era motiu de reflexió en les converses amb el Bisbe-Copríncep.

Puc assegurar, desmentint el que es va dir i escriure a l'època, que tant el copríncep Martí Alanis com el copríncep François Mitterrand, des d'un principi, van ser favorables a la constitucionalització d'Andorra. La dificultat era com fer-la. O per via de revolució, és a dir, aprovar per referèndum un text *ex novo*; o bé per via *evolutiva*, és a dir, per mitjà de decrets puntuals dels Coprínceps, espaiats en el temps, amb continguts constitucionals, per a, transcorregut un temps prudencial, fer una compilació estructurada en forma de text constitucional. D'alguna manera volia assemblar-se al model anglosaxó. I aquest és el camí que es va escollir, amb el decret de reforma dels Coprínceps de l'any 1981, amb un resultat pràctic lluny d'allò que els inspiradors esperaven.

Segons carta del 17 de febrer del 1982 —feia escassament un mes que jo havia pres possessió com a primer cap de Govern després de la Reforma del 1981— Josep Maria de Porcioles em diu, entre altres coses: «Ja és hora de convertir Andorra en un Estat de dret», i acaba: «Estic buscant el meu projecte de Constitució d'Andorra. Amb caràcter reservat vos l'enviaré; és sols un esborrany, un impromptu, a ponderar

i millorar.» Era un text que havia fet arribar al Copríncep Martí Alanis.

No entraré ara a descriure les motivacions objectives que ens van portar, a cada un pel seu costat, a concloure la necessitat de dotar el país d'una Constitució escrita, ni el paper no menys rellevant del Copríncep Mitterrand, que havia d'enfrontar-se alhora amb alguna institució francesa, que negava la nostra personalitat com a Estat independent i, ni de bon tros, la participació individual de ciutadans favorable a una modernització institucional d'Andorra per afrontar el seu esdevenidor. El resultat del referèndum va ser aclaparador.

Puc dir que va tenir els dos Coprínceps apropiats en un moment adequat. I quant a Joan Martí Alanis cal recordar que des del seu parlament de presa de possessió com a Copríncep d'Andorra, es va comprometre públicament a retornar la sobirania al poble andorrà quan aquest la reclamés, i ho va complir. De la seva funció política com a Copríncep en destacaria, per damunt de tot, endemés de la seva prudència al moment de prendre decisions, el seu alt sentit de la responsabilitat i independència com a cap d'Estat d'un país. Em consta que va patir pressions polítiques de tercers i fins i tot de la seva pròpia jerarquia eclesiàstica, i sovint em

deia: «A mi cap institució no pot obligar-me a fer el que no vull fer, fins i tot el Vaticà pot desplaçar-me de la diòcesi, però no pot ordenar-me el que he de fer com a Copríncep.»

Naturalment hi ha múltiples valors rellevants com a membre de la jerarquia catòlica, com són el seu particular sentit d'allò social, la solidaritat i el seu humanisme demostrat, però em sembla que els dos valors polítics que he destacat donen una visió suficientment ponderada de la seva personalitat política.

ÒSCAR RIBAS REIG

INICI

Vaig acceptar aquest repte, la idea de poder compartir mots i diàleg amb monsenyor, fa uns quants anys. Van ser moments difícils de la meva vida, i necessitava parlar amb una persona viva i intel·ligent. Tan difícil és trobar una persona lúcida, sensible i vivent? A Andorra, segurament encara més! A més, ni ell em deu res, ni jo tampoc a ell. Sí, és clar, la confiança i l'amistat, i la fidelitat suprema per una causa elemental: el Coprincipat. Coses i esdeveniments que vaig compartir amb l'Amadeu Rossell, la Lídia Armengol, el Manel Mas, i els cito per ordre de nínxols i cementiris. A més, tampoc no he estat ni batlle, ni notari, ni veguer, ni delegat permanent, ni tan sols secretari de qualsevol Copríncep, la qual cosa m'allibera, en certa manera, de la infàmia sentimental. Li vaig parlar, un bon dia, d'encetar xerrades relatives a ell, a mi, a Andorra, al món, al futur.

Tota aquesta màgica aventura que s'inicià als anys 80-90 del segle passat a Sant Julià de Lòria, al xalet del seu germà canadenc, dins i amb la companyia del Manolo Aguilar, avui ni ell ni jo

ens la creiem. Avui sortim de les cendres, recuperem so, to, i tempo. Hores i hores transcrites; li vaig lliurar els originals, em va donar cartes, silencis, mots... i al cap de mesos i anys —ell present i absent alhora—, ara sí, em sento valent per fer sortir a la llum aquestes converses entre monsenyor Martí i jo.

He volgut ser fidel a les seves paraules. I ho puc fer, amb el seu permís. No he volgut, en cap moment, que fos un recull de preguntes i respostes. Jo també m'hi he volgut engatjar, comprometent-me amb el tempo del diàleg.

ANTONI MORELL MORA

Primera part

LA PERSONA

De tota persona que provo d'estimar aferrissadament i que intento respectar, per damunt de tot em pregunto sempre qui és. Certament, no pots estimar i respectar sense saber, de manera acurada, qui és, qui prova de ser la persona en qüestió, subjecte al qual vols aproximar-te a nivell humà i espiritual. Qui és monsenyor Joan Martí Alanis? Qui és el Copríncep Episcopal? Qui és Joan Martí Alanis? Qui és el Joan, entremaliat fill de Milà (Alt Camp, Tarragona)? El tinc al davant, és el meu bisbe (jo no sóc pas un excel·lent feligrès en el sentit material del mot) i el meu cocap d'Estat, i no tinc més pretensió que ser un fidel i honest ciutadà lúcid i constitucional. Potser arribarem de la llunyania a la proximitat?

Físicament és un home més aviat baix. Els ulls se'l mengien. Cert rictus subtil que dibuixa la boca, explica, si se sap llegir, els seus estats d'ànim. Posseeix un somriure, quan el treu i no l'amaga sàviament, d'infant. Esbrino que és un somriure un pèl entremaliat. Camina a passos curts, el coll sempre tibet. A vegades, abans de

parlar, més per dins que no pas per fora, es mulla els llavis. He pensat, a voltes, que quedaria molt bé el meu bisbe i el meu Copríncep vestit amb calces de pana, perquè és un home de la terra, li suren els solcs, amagats durant molts anys, després de profundes immersions en la cultura universal, gairebé de tots els continents del planeta, i després eixint als quatre vents.

Monsenyor Joan Martí Alanis, com a Copríncep Episcopal no té res a envejar a altres homònims seus, més aviat a l'inrevés, perquè molts s'ho creuen i se'n disfressen, i ell només ho és, i ho accepta i ho respecta això de ser Copríncep, perquè el poble així li ho ha demanat. Penso que el dia que es jubili viatjarà, finirà i romandrà al seu cau de nissaga d'origen. Però, quants caus de nissaga té monsenyor?

Crec que Joan Martí Alanis és un home dur i lluitador, alhora molt sensible, d'humanitat fina i acurada, fidel al segle i a les seves creences personals, a un difícil tarannà de l'home responsable, en aquestes darreries del segle xx i inicis del segle XXI. Jo sé que pateix, a vegades. I ell també sap que pateix. I sap que sempre hi ha algú que sap que ell pateix.

El Joan és un infant, em sembla. Un infant de seixanta-nou anys que serva aquest estrany tresor que se'n diu ingenuïtat: la innocència

Joan Martí en un dinar a la Rabassa (Sant Julià de Lòria).
Foto: Casimir Arajol

dels qui passen per la vida lluny del mal. El mal existeix només i exclusivament per una senzilla operació aritmètica: perquè hi ha també la bondat, encara que no sempre es pugui esbrinar a primer cop d'ull. Hi ha el *més* i, per tant, existeix el *menys*, el mal. I Joan Martí Alanis ho sap. El Joan és qui m'ha corprès. El Joan de Milà és qui continua sorprenent-me. És el Joan que sempre va ser Martí Alanis, que després es va convertir en capellà, bisbe i Copríncep Episcopal, qui m'ha fet respectar la innocència, al costat d'altres milers de persones que proven de ser netes. Del Joan, del Joan Martí Alanis, de monsenyor Joan Martí Alanis, de l'Excel·lentíssim Senyor Copríncep Joan Martí Alanis m'ha subjugat i he copsat, com deia Francesc d'Assís, la innocència, la netedat de cor, el somriure tènue i potser, a vegades, la seva excessiva responsabilitat maquillada per una humanitat sofrint, sàvia, la seva lluita per assumir-la, sense capbussar ni amagar el millor: intentar ser persona, cosa cada dia més difícil i aspra. Al costat, una subtil ironia.

És feixuc per a un pretès feligrès i per a un ciutadà intentar dibuixar amb quatre mots no només els trets físics o psicològics de la persona en qüestió, més aviat aproximar-lo al lector, a l'interlocutor possible, que no el veu físicament

i no el té al davant. Durant aquestes llargues hores de conversa són molts els aspectes que mai no podran posar-se negre sobre blanc: moviments de mans, moltíssimes mirades, petites cadències en la veu, ínterims, repeticions, raspera, ulls a la llum, ulls clucs: la persona humana, en definitiva. Per al seu interlocutor —jo, queestic dins i fora de la conversa, comproment-me, això sí, com ell— monsenyor Joan Martí Alanis continua sent un tímid, amb un demble de responsabilitat, fins i tot excessiva.

Persona que sura sentiments, amb molta capacitat d'afecte que, a voltes, per una fluïdesa atàvica, voldria amagar, i fins i tot soterrar. Sovint repassa la seva vida —ho veuran—. La infància és sempre un estat cleda cabdal per a Joan Martí Alanis. No es tracta en aquestes converses d'esgotar temes o de fer síntesis brillants. El repte ha estat, senzillament, aproximar un home del segle xx, un home que pateix, viu, lluita, creu, estima, pensa. Una persona especial degut a ser bisbe i Copríncep Episcopal, alhora, d'un minúscul país. Això és el que importa. A la base, hi ha una vida assumida i que encara s'està construint.

Acabada la carrera eclesiàstica, a Tarragona, va ser enviat a la Universitat Pontifícia de Salamanca, on es va llicenciar en Humanitats Clàs-

siques, és a dir, llatí i grec, entre altres coses. El Cardenal Arriba y Castro, el famós cardenal de Tarragona, el va destinar al Col·legi de la Mare de Déu de la Mercè, del qual va ser nomenat director l'any 1957 a Montblanc. El mateix any va obtenir el diploma de llengua francesa a la Sorbona, i l'any 1959, el de llengua anglesa a l'Oversea Language School de Londres.

Quan es va inaugurar el Col·legi Sant Pau apòstol del Camp de Mart, de Tarragona, el cardenal el va nomenar director i ell, mossèn Joan, es va encarregar d'acabar les obres i d'organitzar l'ensenyament. En l'interim, va ser nomenat director tècnic dels estudis de batxillerat del seminari, vicari episcopal d'ensenyament i doctrina de la fe, i vicepresident dels patronats de les escoles de suburbis de Tarragona i Reus. L'havien condemnat a la pedagogia?

El mes de novembre de l'any 1970 va ser nomenat Bisbe d'Urgell i, per tant, Copríncep d'Andorra. Va entrar a la Seu d'Urgell el dia 30 de gener i va ser consagrat a la seu catedralícia de la Seu d'Urgell l'endemà. El març del mateix any va prendre possessió del Copríncipat d'Andorra. Des de l'any 1975 fins a l'any 1977 va ser administrador apostòlic de Solsona, també. La carretera de la Seu d'Urgell a Solsona, excepte els taxistes *ad hoc*, penso que és qui més la coneix.

El present llibre recull un seguit de converses entre el copríncep episcopal d'Andorra Joan Martí Alanis i l'escriptor andorrà Antoni Morell. Aquestes converses permeten conèixer de primera mà la vida i el tarannà de la persona que durant més de tres dècades dirigí l'Església d'Urgell i actuà com a copríncep d'Andorra (1971-2003) en els anys clau de la modernització institucional de les Valls. Martí Alanis deixà un molt bon record i aquest diàleg, que va molt més enllà d'una simple entrevista amb preguntes i respostes i molt més enllà de l'àmbit purament andorrà, esdevé una reflexió que permet evocar la figura de l'home i conservar-ne la memòria.

«Cal llegir el llibre que versa sobre una personalitat històrica, definitiva, de la contemporaneïtat andorrana». JOAN RIGOL

«Joan Martí Alanis es va comprometre públicament a retornar la sobirania al poble andorrà quan aquest la reclamés, i ho va complir». ÒSCAR RIBAS

anem
EDITORS

